

Вони заклали основи римської класичної юриспруденції, творцями якої стали також римські «класичні» юристи - Ульпіан, Папініан, Гай, Модестин та ін. Відходить в минуле юридичний формалізм, котрий пронизував Закони XII Таблиць. Одержують визнання принципи рівності сторін, справедливості, доброї совісті. Коли право суперечить справедливості, говорить Ульпіан, слід надати перевагу останньому, і, таким чином, справедливість матиме перевагу перед жорстким розумінням права.

Література:

1. Батырь К.И. Всеобщая история государств / К. И. Батырь. [Текст] — М.: Рос., 1996. — 431 с.
2. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима / Л. Винничук. [Текст] — М: Высшая школа, 1988. — 423 с.
3. Закони 12 таблиць. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://pidruchniki.com/2008021556552/pravo/zagalna_harakteristika_rimskogo_prava.
4. Ігнатенко А. В. Політична роль армії в Римі в період республіки / А. В. Ігнатенко. — С: Україна, 1973. — 367 с.
5. Підпригора О. А. Римське право [Електронний ресурс] / О. А. Підпригора. — Режим доступу: http://eknigi.org/gumanitarnye_nauki/135381-rimске-pravo-pidruchnik.html.

Сайбеков М.Г.

(наук. кер. – ст. викл. Штепа О.О.)

*магістрант історичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ТА ПРАВОВІ УЯВЛЕННЯ ПРО ОБРАЗ ІДЕАЛЬНОГО ПРАВИТЕЛЯ У ВЕСТ ГОТ- СЬКІЙ ІСПАНІЇ В VI-VII СТ.

Західна Європа дуже зобов'язана тим, хто біля витоків Середньовіччя обробляв занедбану освітню ниву, людям, які стали «золотим ланцюжком поєднання часів». Творча спадщина Ісидора Севільського і Брауліона Сарагоського завершила і підсумувала перехідний етап від пізньої Античності до раннього Середньовіччя, демонструючи нам особливий тип мислення вченої людини вже нової епохи. І тому, мабуть, не сліднаголошувати на зникненні (чи занепаді) античної культури в даний період, а варто вивчати нові теоретичні та світоглядні засади молодой середньовічної науки, а також принципово нову педагогічну модель.

Тому наша стаття присвячена Вестготській Іспанії в VI-VIIст. н.е., а саме формуванню її політико-правових і морально-ціннісних уявлень.

Особливо звертаємо увагу на образ ідеального правителя в працях Ісидора Севільського, Брауліона Сарагоського.

Ми спробуємо визначити, яким же має бути ідеальний правитель, і чи є важливими для нас політико-правові уявлення вестготів, у той період, коли їхня культура досягла найвищого розвитку, увібравши в себе античні традиції та погляди на світ.

Одне з джерел, до якого ми звернемося, це листи Брауліона, єпископа іспанського міста Сарагоси з 631 по 651 р, і вестготського короля Хіндасвінта. У листах відображається образ ідеального правителя. Одна з головних якостей зразкового монарха - справедливість. Цей термін означає, по-перше, що король повинен коритися Божій волі, по-друге, він має дотримуватися закону, і, нарешті, справжній король кожному віддає належне. Ці три основних значення сформульовані в працях Ісидора Севільського, насамперед, в «Етимологіях»[1].

Образ ідеального правителя сформувався під впливом римської правової та біблійної традицій; у працях Ісидора вони обидві доповнюють один одного. Очевидно, що питання справедливості та законності взагалі набувають особливої гостроти, коли йдеться про взаємовідносини влади й підданих. Звідси і безліч трактувань цих понять, присутніх як в античних, так і в середньовічних текстах.

Як відомо, вестготська монархія VII ст. була виборною, що призводило до постійної боротьби за владу. Король Хіндасвінт зійшов на престол уже в зрілому віці - в 79 років в результаті перевороту. Після коронації, щоб уникнути заколотів, він стратив представників багатьох шляхетних лицарів та конфіскував їхнє майно. У той же час король увійшов в історію як активний законодавець - «вестготський Юліан». Крім того, він почав роботу з кодифікації законодавства, завершену за його сина Рецесвінта (649-672) [5].

У таких політичних умовах правителю доводилося балансувати між різними угрупованнями магнатів, які претендували на престол. Заради збереження миру та стабільності в державі він був змушений надати легітимний характер владі, а отже, доводити своє право на неї. Після прийняття ортодоксального християнства при Рекареті (589) до вирішення цього завдання активно підключився іспано-римський єпископат. Складні придворні ритуали, детально розроблена система символів королівської влади повинні були надати їй сакральності та недоторканості, а образ ідеального правителя, що формувався в працях церковних письменників, також в соборному і королівському законодавстві, був покликаний посилити авторитет монарха [5].

Ісидор Севільський досить чітко розкриває поняття «справедливості» в «Етимологіях»: «Справедливим називається той, хто шанує право і живе за законом». Ісидор наполягав на законслухняності правителів: «...тільки особистим прикладом вони можуть змусити підданих коритися закону, тоді як в іншому випадку держава ризикує впасти в анархію». Що ж стосується терміну *iustitia*, то воно означає справедливість взагалі [2].

Щодо обов'язків ідеального правителя, то ця тема була детально розроблена в трактатах Ісидора Севільського. Він послідовно доводив ідею, що государ повинен забезпечити процвітання своїх підданих. Власне, в цьому й виявляється його справедливість. Король виконує своє завдання, видаючи закони, що служать громадській користі. Сам правитель кориться законам і стежить за їхнім виконанням.

Як зазначає севільський єпископ, король повинен завжди пам'ятати про те, що джерело його влади надходить від Бога, але це не означає його права на свавілля. Навпаки, тягар верховної влади зобов'язує його дбати про людей. Використовуючи дану йому владу на благо, король виконує свій обов'язок перед Господом.

Найбільші античні мислителі, такі, як Сенека, Пліній Молодший і Діон Христом сходяться в одному: завдання правителя полягає в служінні суспільному благу. Суспільне благо для них нерозривно пов'язане з поняттями справедливості та законності, тому вони наполягали на верховенстві закону. Ця ідея й отримала подальший розвиток у працях Ісидора. Тобто можна стверджувати, що римський ідеал справедливого і мудрого правителя був одним із джерел формування вестготського ідеалу [4].

Таким чином, саме справедливість була обов'язковою якістю ідеального правителя. Під словом *iustitia* малася на увазі покірність Божій волі та законослухняність. Римська і біблійна традиції доповнюють одне одного: справедливий закон – це ніщо інше, як королівський інструмент для встановлення на землі божественного правопорядку.

Метою ж правителя є: встановити правопорядок на землі, тобто, забезпечити підданам процвітання. Для цього король повинен видавати справедливі закони і коритися їм, так що законослухняність – друга конотація слова *iustitia*. З нею пов'язаний обов'язок віддавати кожному належне – третє значення.

Отже, маючи неоціненну культурно-правову спадщину культурних варварів-вестготів, ми можемо простежити не тільки вплив античної спадщини на правову думку вестготів, але й аналізувати їх уявлення та бажання мати справедливого правителя.

На сьогоднішній дуже актуальним є питання ідеального правителя, бо як ми зазначали вище, влада – це не тільки засіб для реалізації своїх амбіцій, це й великий обов'язок і відповідальність, бо, по-перше, правитель має давати звіт перед власною совістю і гідністю, по-друге, відповідальність перед суспільством, яке йому довірилося.

Література:

1. Браулион Сарагосский. Избранные письма / БраулионСарагосский; [пер. с лат.Е. С. Криницына]. [Текст] — М.: «СОЮЗНИК», 2011.—64 с.
2. Исидор Севильский.Этимологии, или Начала. В 20 книгах. Кн. 1—3. Семь свободных искусств /Исидор Севильский; [пер. Л. Харитоновая] [Текст].— СПб.: Евразия, 2006. — 352 с.

3. Вестготская Правда (фрагменты) [Електронний ресурс] / [пер. И. И. Варьяш]// Мысль. – 1999. – Режим доступа: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Spain/VII/Westgot_recht/text1.htm.

4. Криницына Е. С. Представления о судье и правосудии в Толедском королевстве VII века / Елена Сергеевна Криницына. [Текст] — Москва, 2011. — 315 с.

5. Уколова В.И. Античное наследие и культура раннего Средневековья / Виктория Ивановна Уколова. [Текст] — Москва, 1989. — С. 196 – 276.

6. Харитонов Л.А. «Исидор Севильский». Историко-философская драма / Леонид Александрович Харитонов. [Текст] — М.: Евразия, 2006. — 112 с.

Маник С.Е.

(наук. кер. – ст. викл. Штепа О.О.)

*студент V курсу фізико-математичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ОСНОВНІ ЕТАПИ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ

Початок сучасного конституційного процесу в Україні пов'язується з прийняттям Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року, де утверджувалося здійснення українським народом його невід'ємного права на самовизначення та проголошувалися нові принципи організації публічної влади та правового статусу людини і громадянина. У цьому процесі можна виділити три основні етапи.

Перший етап сучасного конституційного процесу в Україні охоплює період від 16 липня 1990 року до 26 жовтня 1993 року. На першому етапі розпочалася робота з підготування проекту нової Конституції України. Хронологічно вона здійснювалася таким чином:

- 24 жовтня 1990 року Верховна Рада Української РСР утворила Конституційну комісію (Комісію з розроблення нової Конституції Української РСР) у складі 59-ти осіб під головуванням тодішнього Голови Верховної Ради Української РСР Л. Кравчука;
- комісія розробила Концепцію нової Конституції України, де було сформульовано загальнометодологічні принципи майбутньої Конституції України. Цю Концепцію ухвалила Верховна Рада Української РСР 19 червня 1991 року;
- на основі Концепції комісія підготувала проект нової Конституції України останній варіант якого датується 26 жовтня 1993 року [1, с.55-57].

Паралельно з цим до чинної на той час Конституції Української РСР 1978 року вносилися зміни і доповнення з метою привести її у відповідність із положеннями Декларації про державний суверенітет України від